

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS RELIGIJOS, TIKĖJIMO IR LYTIES PAGRINDAIS IŠDUODANT LEIDIMUS LANKYTIS LAISVĖS ATĖMIMO VIETOJE TYRIMO

2022 m. spalio 19 d. Nr. (22)SN-147)SP-66

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2022 m. rugsėjo 15 d. gautas (duomenys neskelbiami, toliau – Pareiškėja) 2022 m. rugsėjo 5 d. skundas dėl galimos diskriminacijos religijos, tikėjimo ir lyties pagrindais, Vilniaus pataisos namams atsisakant išduoti jai nuolatinį leidimą lankytis minėtoje įstaigoje; skundžiamu subjektu nurodyti Vilniaus pataisos namai (toliau vadinama ir – Pataisos namai), Pataisos namų administracija ir pareigūnai.

Pareiškėja skunde rašo, kad ji yra asociacijos Lietuvos veiklių žmonių bendrijos (toliau – Asociacija) savanorė, nuo 2017 m. lankosi Pataisos namuose, teikia krikščioniškąją pagalbą nuteistiesiems, tačiau 2022 m. liepos 8 d., jai atvykus į Pataisos namus, Pataisos namų pareigūnas atėmė iš jos nuolatinį leidimą lankytis Pataisos namuose, nepaaiškinęs tokio elgesio priežasčių. Dėl galimai neteisėtų Pataisos namų pareigūnų veiksmų Pareiškėja du kartus kreipėsi raštu į Pataisos namų administraciją. Pareiškėjos teigimu, Pataisos namų direktorius 2022 m. liepos 22 d. raštu informavo, kad išduoto leidimo lankytis Pataisos namuose galiojimo laikas baigėsi 2022 m. liepos 1 d.

Pagal skundo aplinkybes bei pateiktus dokumentus spręstina, kad 2022 m. rugpjūčio 10 d. raštu „Dėl nuolatinio leidimo išdavimo“ Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Kriminalinės žvalgybos valdybos viršininkas, atliekantis Vilniaus pataisos namų direktoriaus funkcijas, atsakydamas į Pareiškėjos prašymą išaiškinti nuolatinį leidimą lankytis Pataisos namuose išdavimo tvarką ir išduoti leidimą Pareiškėjai lankytis Pataisos namuose, informavo, kad nuolatinis leidimas Nr. 549 buvo išduotas kaip Asociacijos savanorei ir paimtas iš Pareiškėjos 2022 m. liepos 8 d. pasibaigus leidimo galiojimui; minėtu raštu Pareiškėja buvo informuota, kad prašymas išduoti nuolatinį leidimą patekti į Pataisos namus nebus tenkinamas dėl pastebėto Pareiškėjos

netinkamo elgesio su Pataisos namuose laikomais asmenimis (yra duomenų apie Pareiškėjos palaikomus nepageidaujamus santykius su Pataisos namuose laikomais asmenimis; Pataisos namų pareigūnai 2022 m. liepos 19 d. tarnybiniu pranešimu pranešė apie pastebėtą 2022 m. liepos 1 d. Pareiškėjos glėbesčiavimąsi su vienu nuteistuoju ir kiek trumpesnės trukmės apsikabinimus su kitais nuteistaisiais).

Skunde rašoma, kad Pataisos namų vadovybė ignoravo prašymą leisti susipažinti su 2022 m. liepos 19 d. tarnybiniu pranešimu apie galimai nederamą elgesį su nuteistaisiais 2022 m. liepos 1 d., nepateikė informacijos, vaizdo įrašų ir paaiškinimų apie turimą dokumentinę medžiagą dėl 2022 m. liepos 1 d. fiksuotų apsikabinimų su nuteistaisiais.

Pareiškėja skunde rašo, kad yra krikščioniškos bendruomenės narė, kurioje įprasta apsikabinti ir taip perduoti palaiminimą žmogui, apsikabinimai yra krikščioniškos bendruomenės tradicijų neatsiejama dalis; Pareiškėja jaučiasi diskriminuojama dėl religijos ir tikėjimo, nes jai nėra suteiktas leidimas patekti į Pataisos namus, skleisti tikėjimo ir Dievo žodį nuteistiesiems, jaučiasi įskaudinta ir pažeminta. Skunde rašoma, kad bendruomenės nariai vyrai esą taip pat apsikabina nuteistuosius ir tokia praktika yra įprasta, taip reiškiamas palaiminimas žmogui, tačiau esą dėl vyrų apsikabinimų su nuteistaisiais nebuvo surašyti tarnybiniai pranešimai. Dėl tokio elgesio Pareiškėja jaučiasi traktuojama skirtingai dėl lyties; Pareiškėjos nuomone, „tai asmeninis kerštas arba susidorojimas iš pareigūno pusės dėl savanaudiškų ir neaiškių priežasčių, susijusių su mano asmenybe“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta, taisytos rašybos klaidos).

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierės (toliau vadinama ir – Lygių galimybių kontrolierė) prašoma ištirti skunde aprašytas aplinkybes.

Pareiškėja 2022 m. rugsėjo 26 d. elektroniniu laišku Tarnybai pateikė Asociacijos Vilniaus I skyriaus prezidento pasirašytą charakteristiką, kuriuo informuojama apie Pareiškėjos veiklą, teikiamą pagalbą nuteistiesiems; minėtoje charakteristikoje rašoma: „Dėl to visuomet susirinkimų pabaigoje meldžiamės kartu nusidėjėlio arba atgailos malda, taip pat ratu susikabinę rankomis meldžiamės kartu už vieni kitus, už mūsų šeimas, artimuosius ir kalėjimų darbuotojus. Tas mūsų ir nuteistųjų, pastoviai lankančių susirinkimus, nuoširdus bendravimas gimdo tarpusavio bendrystę, tampame tarsi bendruomene, kur kartu išgyvename Dievo meilę, Jo buvimą, atsakymus į mūsų maldas ir Jo sustiprinimą kasdienybėje. Dėl to vieni kitus sutikę susirinkimų pradžioje ir pabaigoje atsisveikindami, visada visi apsikabiname, taip išreiškdami tarpusavio pasitikėjimą ir patvirtindami, kad kiekvienas

nuteistasis, apsisprendęs eiti tikėjimu, yra mūsų priimtas, kaip tikėjimo brolis ir tuo apsikabinimu drąsindami ir laimindami juos.“

Pareiškėja 2022 m. rugsėjo 26 d. elektroniniu laišku, atsakydama į Tarnybos 2022 m. rugsėjo 22 d. prašymą pateikti papildomą informaciją, informavo, kad ji skundu kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinę teisumą (toliau vadinama ir – Teismas) Dėl Pataisos namų įgalioto asmens 2022-08-10 dienos sprendimo Nr. 11-61, neteisėtumo ir nepagrįstumo, neteisėtų veiksmų ir neturtinės žalos atlyginimo (pateikta skundo Teismui kopija, skunde nurodyta data: 2022 m. rugsėjo 10 d.). Pareiškėjos skunde Teismui rašoma, kad vienas iš viešojo administravimo principų yra lygiateisiškumo principas, o šis „principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas, priimdamas administracinius sprendimus, turi atsižvelgti į tai, kad įstatymui visi asmenys lygūs, ir negali varžyti jų teisių ar teikti jiems privilegijų dėl jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės ir turtinės padėties, seksualinės orientacijos, išsilavinimo, religinių ar politinių pažiūrų, veiklos rūšies ir pobūdžio, gyvenamosios vietos ir kitų aplinkybių“. Pareiškėja prašo Teismo Vilniaus pataisos namų laikinai einančio Direktorius pareigas 2022-08-10 dienos sprendimą Nr. 11-61, pripažinti neteisėtu ir nepagrįstu bei panaikinti jį.

Atkreiptinas dėmesys, kad Pareiškėja skunde Tarnybai rašė: „Į kitas valstybės institucijas ar teisumą dėl mano lygių teisių pažeidimo ir diskriminacijos aš niekur nesikreipiau.“

Lygių galimybių kontrolierė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 str. 1 ir 2 d., 2022 m. rugsėjo 22 d. raštu Nr.(22)SN-147)S-437 „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į Pataisos namų vadovą ir paprašė per 7 darbo dienas nuo reikalavimo pateikti informaciją gavimo dienos (kaip galima skubiau) atsakyti į klausimus:

„1. Prašyčiau informuoti, kokiam skaičiui Asociacijos narių, savanorių moterų ir vyrų yra išduoti nuolatiniai leidimai lankytis Pataisos namuose bendravimui su nuteistaisiais 2021–2022 metais, kiek iš šių leidimų yra galiojantys dabartiniu metu (pasiskirstymas pagal moteris ir vyrus), kiek iš jų yra savanorių (atitinkamai moterų ir vyrų) bei kokiu tikslu šie leidimai yra išduoti.

2. Ar Pataisos namų administracija dažnai atsisako išduoti nuolatinis ar laikinus leidimus Asociacijos nariams, savanoriams, jeigu taip, dėl kokių priežasčių bei kokiam skaičiui Asociacijos narių, savanorių moterų ir vyrų buvo atsisakyta išduoti nuolatinis (laikinus) leidimus lankytis Pataisos namuose 2021–2022 metais bei dėl kokių priežasčių?

3. Ar buvo atvejų, kuomet Pataisos namai panaikino Asociacijos nariams, savanoriams išduoto nuolatinio (laikino) leidimo lankytis Pataisos namuose galiojimą 2021–2022 metais, jeigu taip,

kokiam skaičiui moterų ir vyrų šių leidimų galiojimas buvo panaikintas bei dėl kokių priežasčių (priežastys prašyčiau diferencijuoti pagal lytį).

4. Prašyčiau paaiškinti, ar Pataisos namams yra žinoma praktika, kad Asociacijos nariai, savanoriai taiko apsikabinimo su nuteistaisiais praktiką, ar tokia praktika yra toleruojama, palaikoma? Ar Pataisos namų pareigūnai matė Asociacijos narių, savanorių apsikabinimo su nuteistaisiais atvejus, ar tokie apsikabinimo atvejai buvo fiksuoti vaizdo įrašuose, jeigu tokie yra daromi, ar kitokiomis priemonėmis?

5. Prašyčiau pagrįsti ir motyvuoti, kodėl Pareiškėjai buvo atsisakyta išduoti nuolatinį leidimą lankytis Pataisos namuose (dėl galimų apsikabinimų su nuteistaisiais), ar šie apsikabinimai buvo fiksuoti vaizdo įrašuose ar liudytojų paaiškinimuose?

6. Prašyčiau paaiškinti, kodėl, pasak Pareiškėjos, į Asociacijos narių, savanorių vyrų apsikabinimus su nuteistaisiais nėra reaguojama ir iš jų neatimami leidimai lankytis Pataisos nuomose dėl tokio elgesio? Taip pat prašyčiau pateikti kitus paaiškinimus dėl Pareiškėjos skundžiamų aplinkybių, susijusių su skirtingu traktavimu lyties pagrindu.

7. Ar Pataisos namuose yra patvirtinta ir taikoma lygių galimybių politika tiek darbo santykių srityje, tiek teikiant viešąsias bei administracines paslaugas, jeigu taip, prašyčiau paaiškinti kokie dokumentai tai patvirtina.

Taip pat prašyčiau pateikti kitą, Jūsų nuomone, reikšmingą informaciją, susijusią su skundžiamomis aplinkybėmis.“

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Vilniaus pataisos namų (toliau citatose vadinama – Vilniaus PN) vadovas 2022 m. spalio 3 d. (pasirašytas el. parašu) raštu Nr. 9-6148 paaiškino: „Atsižvelgiant į asociacijos Lietuvos Veiklių žmonių bendrija (toliau – Asociacija) 2021-05-13 prašymą Nr. 8-4470, septyniolikai Asociacijos narių (trylika vyrų, keturios moterys, tame tarpe ir Pareiškėja) buvo išduoti leidimai lankytis Vilniaus PN; atsižvelgiant į 2021-09-24 prašymą, leidimas buvo išduotas dar vienam Asociacijos nariui (vyriui). Pataisos įstaigų ir tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos

teisingumo ministro 2020-01-21 įsakymu 1R-25 „Dėl Pataisos įstaigų ir tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių patvirtinimo“ (toliau – Taisyklės), 129 p. nustato, kad nuolatiniai leidimai išduodami pataisos įstaigų (tardymo izoliatorių) ir valstybės įmonės, kurioje dirba nuteistieji (suimtieji), darbuotojams (išskyrus pataisos pareigūnus). Šie leidimai taip pat išduodami asmenims, vykdantiems veiklą, dėl kurios pobūdžio jie turi nuolat lankytis pataisos įstaigose (tardymo izoliatoriuje) ir valstybės įmonėje, kurioje dirba nuteistieji (suimtieji). Pagal Taisyklių 130 p., sprendimą dėl nuolatinio leidimo išdavimo priima pataisos įstaigos (tardymo izoliatoriaus) direktorius. 2021-05-13 prašyme Nr. 8-4470 Asociacija yra nurodžiusi, kad leidimai jos nariams patekti į Vilniaus PN yra reikalingi rengti nuteistiesiems susirinkimus bei lankytis moterų maldos grupėse įstaigos koplyčioje. Pažymime, kad informacijos, kiek Asociacijos nariams išduotų leidimų galioja šiuo metu (paskirstant pagal lytį), pateikti negalime, kadangi tokio pobūdžio duomenys Vilniaus PN nėra kaupiami ir sisteminami.“

Pataisos namų vadovas informavo Tarnybą, kad „2021–2022 m. išduoti Asociacijos nariams nuolatinis leidimus lankytis Vilniaus PN buvo atsisakyta tris kartus (visais atvejais – vyrams), kadangi išduoti leidimus nerekomendavo Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Kriminalinės žvalgybos valdybos Kriminalinės žvalgybos skyriaus (toliau – KŽV KŽS) pareigūnai“.

Pataisos namų vadovo teigimu, „Atveju, kuomet Asociacijos nariams bei savanoriams išduotas leidimas lankytis Vilniaus PN būtų panaikintas prieš terminą, 2021–2022 m. nebuvo. Atkreipiame Jūsų dėmesį, kad 2022-07-08 iš Pareiškėjos Vilniaus PN pareigūnų buvo paimtas nebegaliojantis nuolatinis leidimas Nr. 549, išduotas iki 2022-07-01.“

Pataisos namų vadovas rašte Tarnybai, informuodamas apie Asociacijos narių taikomą apsikabinimų su nuteistaisiais praktiką, paaiškino: „Vilniaus PN administracijai nėra ir nebuvo žinoma apie Asociacijos narių taikomą apsikabinimų su nuteistaisiais praktiką, informacijos apie tokio pobūdžio praktikas Vilniaus PN administracija nebuvo gavusi. Pažymime, kad siekiant užtikrinti laisvės atėmimo bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) režimo laikymąsi bei atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 41 str. 2 d. nustatytus bausmės tikslus (sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo; nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį; atimti ar apriboti nuteistam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas; paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų; užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą), Vilniaus PN administracija netoleruoja ir nepalaiko jokio peržengiančio leistinas ribas įstaigoje besilankančių

asmenų bendravimo su nuteistaisiais (suimtaisiais). Apie tarnybos metu pastebėtus įstaigoje nustatyto režimo pažeidimus, Vilniaus PN pareigūnai įstatymo nustatyta tvarka informuoja tiesioginį vadovą ir (arba) įstaigos vadovybę. Informacijos apie kitų Asociacijos narių ir savanorių palaikomus nepageidautinus santykius su Vilniaus PN laikomais asmenimis (pvz., pasireiškiančius apsikabinimų arba kitokio bendravimo, peržengiančio leistinas ribas, forma) Vilniaus PN administracija nebuvo gavusi.“

Pataisos namų vadovas, aiškindamas atsisakymo išduoti Pareiškėjai leidimą lankytis Pataisos namuose priežastis, teigia: „Pareiškėjos 2022-08-04 prašymas reg. Nr. 10-118 išduoti nuolatinį leidimą lankytis Vilniaus PN, nebuvo tenkintas, kadangi KŽV KŽS pareigūnai nerekomendavo išduoti Pareiškėjai leidimą lankytis Vilniaus PN. 2022-07-19 Vilniaus PN direktorius gavo įstaigos pareigūno tarnybinį pranešimą Nr. 64-2322, kuriame yra nurodoma, jog 2022-07-01 po Vilniaus PN surengto Ukrainos muzikantų koncerto, apie 16 val., Resocializacijos skyriaus pareigūnai pastebėjo Pareiškėją Vilniaus PN I-ojo gyvenamojo korpuso 5 aukšte besiglėbesčiuojant su nuteistuoju, tarpusavio bendravimas buvo itin artimas, peržengiantis leistino bendravimo ribas, o I-ojo gyvenamojo korpuso laiptinėje, Pareiškėja dar ne kartą apsikabino su kitais sutiktais nuteistaisiais, tačiau šie apsikabinimai nebuvo tiek artimi. Pažymėtina, kad atsisakymo išduoti nuolatinį leidimą priežastys buvo išsamiai išaiškintos Pareiškėjai Vilniaus PN 2022-08-10 rašte Nr. 11-61 „Dėl nuolatinio leidimo išdavimo“.“

Pataisos namų vadovas, atsakydamas į klausimą, kodėl Vilniaus PN nebuvo reaguojama į Asociacijos narių vyrų apsikabinimus su nuteistaisiais, paaiškino: „apie tarnybos metu pastebėtus įstaigoje nustatyto režimo pažeidimus, Vilniaus PN pareigūnai įstatymo nustatyta tvarka praneša vadovams. Pažymime, kad informacijos apie Pareiškėjos skunde minimus Asociacijos narių (vyrų) apsikabinimus su nuteistaisiais, Vilniaus PN administracija neturi. Nesant konkrečiai išvardintų atvejų, kuomet, anot Pareiškėjos, Vilniaus PN pareigūnai bei administracija nereagavo į Asociacijos narių bei savanorių vyrų apsikabinimus su nuteistaisiais, pateikti išsamesnius paaiškinimus šiuo klausimu negalime.“

Pataisos namų rašte informuojama, kad „Vilniaus PN lygių galimybių politikos principai, jų įgyvendinimo darbe sąlygos ir tvarka yra reglamentuojami Vilniaus pataisos namų lygių galimybių politikos ir jos įgyvendinimo tvarkos aprašu, patvirtintu Vilniaus PN direktoriaus 2017-12-29 įsakymu Nr. 3-394 „Dėl Vilniaus pataisos namų lygių galimybių politikos ir jos įgyvendinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Pataisos namai tinkamai įgyvendino Lygių galimybių įstatymo 5 str. 1 punktu įtvirtintą valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigą pagal kompetenciją užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

1. Dėl lygių galimybių kontrolieriaus kompetencijos vertinant skundo aplinkybes

Lygių galimybių kontrolieriui pavesta kontroliuoti Lygių galimybių įstatymo bei Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo vykdymo priežiūrą. Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymu draudžiama diskriminacija išimtinai lyties pagrindu, o Lygių galimybių įstatymu draudžiama diskriminacija lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės ir religijos pagrindu. Lygių galimybių įstatyme įtvirtintas baigtinis draudžiamo diskriminavimo pagrindų sąrašas. Lytis, tikėjimas ir religija yra asmens tapatybės požymiai, priskirtinos savybės, kurie patenka į Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą draudžiamo diskriminavimo pagrindų sąrašą.

Atkreiptinas dėmesys, kad abiem pirmiau nurodytais nediskriminavimo įstatymais reguliuojami apibrėžti visuomeniniai santykiai ir įstatymai yra netaikomi tiems visuomeniniams santykiams, kurie nėra nurodyti šiuose įstatymuose. Lygių galimybių įstatymas ir Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas taikomas nustatytų subjektų veiklai bei atitinkamiems visuomeniniams santykiams, t. y.:

- valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms (Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 4 str. bei Lygių galimybių įstatymo 5 str.);
- švietimo įstaigoms, mokslo ir studijų institucijoms (Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 5 str. bei Lygių galimybių įstatymo 6 str.);
- visų nuosavybės formų darbdaviams (Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 6 str. bei Lygių galimybių įstatymo 7 str.);

- prekių bei paslaugų teikėjams, reklamos gamintojams bei platintojams (Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 8 str.);
- darbuotojų ir darbdavių organizacijoms ar kitoms organizacijoms (asociacijoms), kurių nariai turi tam tikrą profesiją (Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 8 str. bei Lygių galimybių įstatymo 9 str.);
- draudžiama diskriminuoti asmenis dėl lyties nustatant ir taikant socialinės apsaugos nuostatas, įskaitant sistemose, pakeičiančiose arba papildančiose valstybinio socialinio draudimo sistemą (Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 9 str.).

Vienas iš subjektų, kuriam privalu įgyvendinti lygias galimybes, yra valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos. Pastebėtina, kad minėtų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigos įgyvendinti lygias galimybes savo veiklos srityse yra detalai reglamentuotos Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio nuostatomis ir tik šių pareigų nevykdymas arba netinkamas vykdymas laikomas Lygių galimybių įstatymo 10 straipsnyje įtvirtintu pažeidimu.

Lygių galimybių įstatymo 5 str. 1 punktu nustatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo: „1) užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos; 2) rengti, tvirtinti ir įgyvendinti priemones, skirtas lygioms galimybėms užtikrinti nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos; 3) įstatymų nustatyta tvarka remti religinių bendruomenių ir bendrijų, viešųjų įstaigų, asociacijų ir labdaros bei paramos fondų programas, kurios padeda įgyvendinti lygias asmenų galimybes lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu.“

Taigi skundo tyrimo metu buvo siekiama įvertinti, ar valstybės institucija, tai yra Pataisos namai, tinkamai įgyvendino priskirtą pareigą užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant *inter alia* lyties, religijos ir tikėjimo.

2. Dėl diskriminacijos sampratos

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 str. nustatyta, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam

privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 str. nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų¹.

Konstitucijos 29 str. įtvirtintos nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kurio paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 str. nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu (1 str. 1 d.).

Lygių galimybių įstatymo 2 str. 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu. Taigi Lygių galimybių įstatyme lytis, tikėjimas, religija yra įtvirtinti kaip draudžiamos diskriminavimo pagrindai šio įstatymo taikymo srityse. Lygių galimybių įstatymo 2 str. 9 dalyje tiesiogine diskriminacija apibrėžiamas elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui.

Remiantis Lygių galimybių įstatyme įtvirtinta tiesioginės diskriminacijos apibrėžtimi, būtina pažymėti, kad diskriminacija kildinama iš palyginamųjų asmenų ar jų grupių nevienodo traktavimo, pagrįsto to asmens ar grupės asmenų tam tikrais tapatybės požymiais ar priskirtinomis savybėmis. Pažymėtina, kad Lygių galimybių įstatymo taikymo kontekste diskriminacija yra visada siejama su tam tikru asmens tapatybės požymiu, priskirtina savybe, draudžiamu diskriminavimo pagrindu, įtvirtintu Lygių galimybių įstatyme.

Remiantis Lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 dalyje įtvirtinta tiesioginės diskriminacijos apibrėžtimi, tiriant galimos diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą, yra lyginami asmenys arba šių

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas.

asmenų grupės, besiskiriantys tam tikrais asmens tapatybės požymiais ir esantys panašiose aplinkybėse, bei vertinama, ar panašiose aplinkybėse jiems nėra nustatyti apribojimai, taikomos mažiau palankios sąlygos būtent dėl atitinkamo asmens tapatybės požymio, priskirtinos savybės nei kitiems asmenims, neturintiems šio požymio arba savybės.

3. Dėl teisės aktų, reglamentuojančių leidimų asmenims lankytis Pataisos namuose išdavimą

3.1. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad asmenų lankymosi pataisos įstaigose ir tardymo izoliatoriuose tvarka yra reglamentuojama Pataisos įstaigų ir tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020 m. sausio 21 d. įsakymu Nr. 1R-25 „Dėl Pataisos įstaigų ir tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių patvirtinimo“ (Taisyklės). Taisyklių 127 punktu yra įtvirtinta pataisos įstaigos vadovo teisė, bet ne prievolė suteikti leidimą lankytis pataisos įstaigoje ir pasimatyti su nuteistaisiais: „Asmenims, išskyrus asmenis, kuriems pagal darbo pobūdį būtina patekti į pataisos įstaigą (tardymo izoliatorių) ar kurie atvyksta į pasimatymus su nuteistaisiais (suimtaisiais), lankytis pataisos įstaigoje (tardymo izoliatoriuje) gali leisti pataisos įstaigos (tardymo izoliatoriaus) direktorius arba pataisos įstaigos (tardymo izoliatoriaus) direktoriaus pavaduotojas.“ Taisyklių 128 punktu nustatyta, kad asmenys į pataisos įstaigą (tardymo izoliatorių) gali įeiti ir išeiti iš jos tik turėdami nuolatinį arba vienkartinį leidimą; 129 punktu nustatyta, kad šie leidimai taip pat išduodami asmenims, vykdantiems veiklą, dėl kurios pobūdžio jie turi nuolat lankytis pataisos įstaigose (tardymo izoliatoriuje) ir valstybės įmonėje, kurioje dirba nuteistieji (suimtieji); 130 punktu nustatyta, kad sprendimą dėl nuolatinio leidimo išdavimo priima pataisos įstaigos (tardymo izoliatoriaus) direktorius; 138 punktu nustatyta, kad pataisos įstaigoje (tardymo izoliatoriuje) besilankančius asmenis (išskyrus tuos, kurie atvyksta į pasimatymą su nuteistuoju (suimtuuju)) lydi ir jų saugumą užtikrina šios įstaigos direktorius arba jo įgaliotas pareigūnas.

Taisyklių 56 punktu nustatyta, kad „Nuteistieji (suimtieji) ir asmenys, atvykę į pasimatymą su nuteistuoju (suimtuuju) pirmą kartą, pasirašytinai supažindinami su elgesio per pasimatymą taisyklėmis, kurias tvirtina Kalėjimų departamento direktorius. Ne pirmą kartą atvykstantiems į pasimatymą nuteistiesiems (suimtiesiems) ir asmenims žodžiu primenamos elgesio per pasimatymą taisyklės, o pasirašytinai supažindinama tik su elgesio per pasimatymą taisyklių pakeitimais“.

Taisyklių nuostatomis įtvirtinta nuteistųjų (suimtųjų) teisė tenkinti su religija susijusius poreikius, tai yra 113 punktu nustatyta, kad pataisos įstaigos (tardymo izoliatoriaus) administracija

užtikrina nuteistųjų (suimtųjų) teisę tenkinti su religija susijusius poreikius Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka; 114 punktu nustatyta, kad pataisos įstaigos (tardymo izoliatoriaus) administracija sudaro sąlygas Lietuvos Respublikoje pripažintų tradicinių religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkams lankytis pataisos įstaigoje (tardymo izoliatoriuje), Pataisos įstaigoje (tardymo izoliatoriuje) vietos religinėms apeigoms atlikti įrengiamos pagal dvasininkų rekomendacijas.

3.2. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2020 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. V-136 yra patvirtintos „Nuteistųjų (suimtųjų), atliekančių laisvės atėmimo bausmę (suėmimą) laisvės atėmimo vietų įstaigose ir asmenų, atvykusių į pasimatymą su nuteistuoju (suimtuoju), elgesio per pasimatymą taisyklės“ (toliau – Elgesio taisyklės). Elgesio taisyklių II skyriuje yra reglamentuojama, kaip turi elgtis asmenys pataisos įstaigose trumpalaikio arba ilgalaikio pasimatymo su nuteistuoju metu. Elgesio taisyklėse, be kitų elgesio reikalavimų, yra įtvirtinta bendro pobūdžio nuostata: „4.4. laikytis bendrųjų elgesio viešose vietose standartų, etiketo.“ Elgesio taisyklių 9 punktu, be kita ko, nustatyta, kad „Atsakingi už pasimatymų patalpas darbuotojai ar kiti pareigūnai, pasimatymų suteikimo metu pastebėję, kad pažeidžiamos Taisyklės, apie tai įspėja jas pažeidusius asmenis, atvykusius į pasimatymą, bei nuteistuosius (suimtuosius). Jeigu pažeidimas pasikartoja, atsakingas už pasimatymų patalpas darbuotojas ar kitas pareigūnas nutraukia pasimatymą, apie tai nedelsdamas žodžiu informuoja savo tiesioginį viršininką, ne darbo dienomis vyriausiąjį specialistą (budinčiajai pamainai), jam nesant specialistą (budinčiajai pamainai) ir pateikia rašytinį tarnybinį pranešimą įstaigos direktoriui. Nutrauktas pasimatymas laikomas įvykusi“.

3.3. Pataisos namų direktoriaus 2022 m. balandžio 28 d. įsakymu Nr. 3-175 yra patvirtintas Vienkartinių leidimų patekti į įstaigos teritoriją išdavimo aprašas (toliau – Aprašas), kurio 2 punktu nustatyta: „Vienkartiniai leidimai išduodami asmeniui atvykus į instituciją, kuriam pagal veiklos pobūdį būtina patekti į Vilniaus pataisos namų teritoriją, taip pat nuteistųjų, atliekančių laisvės atėmimo bausmę pataisos namuose, giminaičiams ir kitiems asmenims, atvykusiems į ilgalaikį ar trumpalaikį pasimatymą. Prašymą dėl vienkartinio leidimo į pataisos namus išdavimo asmuo gali pateikti tiesiogiai atvykęs į įstaigą, taip pat gali atsiųsti paštu, per pasiuntinį ar elektroniniu būdu. Sprendimą dėl vienkartinio leidimo išdavimo priima direktorius, direktoriaus pavaduotojas arba Saugumo valdymo skyriaus vyriausiasis specialistas, atliekantis direktoriaus budinčiojo padėjėjo pareigas. Vienkartinį leidimą pasirašo sprendimą priėmęs pareigūnas.“

Pažymėtina, kad Taisyklių, Elgesio taisyklių bei Aprašo nuostatomis nėra įtvirtinti draudimai arba ribojimai asmenims lankytis Pataisos namuose dėl lyties, religijos arba tikėjimo. Pastebėtina, kad Elgesio taisyklėse nėra įtvirtintos nuostatos, kuriomis būtų specifiskai aptariamasi atvykusių į pasimatymus su nuteistaisiais asmenų fizinis kontaktas, fizinio kontakto trukmė atsisveikinant arba pasisveikinant.

4. Dėl Pareiškėjos kreipimosi į teismą

Tyrimo metu nustatyta, kad 2022 m. rugsėjo 10 d. Pareiškėja su skundu kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinę teismą (Tarnybai pateikta skundo Teismui kopija). Pareiškėjos skundu Teismui prašoma panaikinti sprendimą neišduoti jai nuolatinio leidimą patekti į Pataisos namus. Šiame skunde rašoma, jog vienas iš viešojo administravimo principų yra lygiateisiškumo principas, o šis „principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas, priimdamas administracinius sprendimus, turi atsižvelgti į tai, kad įstatymui visi asmenys lygūs, ir negali varžyti jų teisių ar teikti jiems privilegijų dėl jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės ir turtinės padėties, seksualinės orientacijos, išsilavinimo, religinių ar politinių pažiūrų, veiklos rūšies ir pobūdžio, gyvenamosios vietos ir kitų aplinkybių“; skunde Teismui aprašoma galima diskriminacija religijos ir tikėjimo pagrindu: „Aš esu krikščioniškos bendruomenės savanorė, mūsų bendruomenėje yra įprasta apsikabinti ir taip perduoti palaiminimą. Tiek daug metų lankantis Vilniaus PN visada tai darydavau ir aš, ir mano kolegos, ateinantys į Vilniaus PN ir niekam niekada neužkliuvo, o dabar kažkokie asmeniškumai dėl religijos ar tikėjimo iš pareigūno pusės ir tai jau yra persekiojimas iš pareigūno pusės dėl religijos, tikėjimo.“

Pareiškėja prašo Teismo: „Vilniaus pataisos namų laikinai einančio Direktoriaus pareigas 2022-08-10 dienos sprendimą Nr. 11-61, pripažinti neteisėtu ir nepagrįstu bei panaikinti jį.“ Pareiškėja Tarnybai nepateikė informacijos, kad jos skundas Teisme nebus nagrinėjamas, todėl manytina, kad skundas dėl Pataisos namų vadovo galimai neteisėtų veiksmų atsisakant Pareiškėjai išduoti leidimą lankytis Pataisos namuose, įskaitant galimai diskriminacinius motyvus, bus nagrinėjamas Teisme.

Pagal Pareiškėjos skunde Tarnybai bei Teismui nurodytas aplinkybes spręstina, kad Pareiškėjos skundas dėl galimai neteisėto ir nepagrįsto Pataisos namų vadovo atsisakymo išduoti leidimą lankytis Pataisos namuose visa apimtimi bus nagrinėjamas Vilniaus apygardos administraciniame teisme, kuriame, be kita ko, bus vertinami ir Pareiškėjos nurodyti galimai neteisėto atsisakymo išduoti leidimą galimai diskriminaciniai lyties, religijos, tikėjimo pagrindu motyvai.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 27 str. 1 d. 4 punktą, lygių galimybių kontrolierius atsisako nagrinėti skundą, jeigu skundas tuo pačiu klausimu buvo išnagrinėtas, yra nagrinėjamas arba pagal įstatymus turi būti nagrinėjamas teisme.

Atkreiptinas dėmesys, jog, pagal Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 11 str. 3 d. 4 punktą, prašymas ar skundas viešojo administravimo subjekto vadovo arba jo įgalioto pareigūno ar valstybės tarnautojo, kito įstatymų nustatytą specialų statusą turinčio fizinio asmens sprendimu gali būti nenagrinėjamas, jeigu paaiškėja, kad skundą dėl to paties klausimo pradėjo nagrinėti išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka institucija ar teismas. Pagal Viešojo administravimo įstatymo 1 str. 6 d., šio įstatymo 11 straipsnio nuostatos *mutatis mutandis* taikomos subjektams, teikiantiems viešąsias paslaugas ir nagrinėjantiems prašymus ir skundus dėl šių viešųjų paslaugų.

Taigi, kadangi Pareiškėjos pateiktame skunde leidimo lankytis Pataisos namuose neišdavimo teisėtumas skundžiamas ir dėl diskriminacinių motyvų (apelijuojant į lygiateisiškumo principus, kurių privalo laikytis viešojo administravimo subjektai) ir prašoma įvertinti Pataisos namų vadovo veiksmų, atsisakant išduoti leidimą, teisėtumą, o Pareiškėjos skunde Tarnybai bei Teismui nurodyti tie patys leidimo neišdavimo galimai diskriminaciniai motyvai, skundas dėl to paties dalyko, tai yra leidimo lankytis Pataisos namuose neišdavimo dėl diskriminacinių motyvų, remiantis pirmiau minėtų įstatymų nuostatomis negali būti nagrinėjamas Tarnyboje.

Dėl pirmiau nurodytų priežasčių, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 14 str., 17 str., 27 str. 1 d. 4 p., 29 str. 4 d. bei Viešojo administravimo įstatymo 11 str. 3 d. 4 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Skundo tyrimą nutraukti, paaiškėjus, kad skundas dėl to paties klausimo yra nagrinėjamas teisme.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją bei Pataisos namus.

Sprendimas per 1 (vieną) mėnesį nuo jo gavimo dienos gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka arba Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė